

CSINGÁGÓSI CIGÁNYSZTORIK

1.

Elsős koromban kerültem Csingágóba, a megvetett Csingágóba. A Cigánytelep mellé. A Dózsa Iskolába kezdtem el járni, még a Rác utcáról, ahova a tanyáról („a szállásról”) a nagyszüleim beköltöztek a faluba. Egy-két hónap múlva költözködtünk el onnan, anyai nagyszüleimtől. Tehát októberben lehetett, ha jól emlékszem. A csingágósiakat minden csantavéri utálta. A kisutcaiak, a fekecslepiek, a szőlősoriak, a központiak, mindenki. Félig cigányok, vagy tán egészen azok.

2.

Féltél a cigányoktól. Ha laza csoportba verődve elhaladtak melletted, megjegyzéseket tettek. Néha feléd köptek. A félelemtől ösz-

szeszorult a torkod. Nem attól féltél, hogy elrabolnak, ahogyan keresztanyád mesélte síri hangon, hogy kinek a lányát rabolták el rejtélyes körülmények között a medvetáncoltató cigányok, és etették meg a fenevaddal, hanem attól, hogy mennyire mások. Hogy koszosak és rongyosak. Büdösek is. Lóg a takony a kendőben hordott csecsemők orrából. Maszatosak. Törik a magyart. Érthetetlen nyelven karattyolnak. Kiabálnak inkább. Fenyegetően. Rák egye a májadat. Gyere itt a picsám, nyald ki! És fölhúzza tarka szoknyáját. Emlékszem a sötét pamacsra, de arra már nem, kinek mondta.

3.

Cigiztek, az egészen kisgyerekek is. Nem vagy alig jártak iskolába. Inkább nem. Szabadok voltak, nekik lehetett, amit nekem nem.

4.

Apai nagyanyám, a Törőcsik mama egy Gizi nevű fiatal cigányasszonnyal üzletelt. Soha nem engedte be az udvarra sem, nem hogy a házba. Sokszor láttam, a zöld nagykapu ajtaját csak félig nyitott ki. Többnyire szemet hozott, ami lepotyogott a tehervagonról, azt gyűjtötte össze. Akkor még járt a vonat, és a sínbusz is. Vagy lopta. Nem tudom. Azt sem tudom, mivel fizetett. Pénzzel? Avas szalonnával? Pálinkával? Döglött tyúkkal? Nyomorék csirkével? Nagyapám, a Törőcsik tata nem ette meg a sérült baromfit. A mama gyerekei szidták, mint a bokrot, hogy mit üzletel a cigányokkal, majd meglopják, vagy, ami rosszabb, elvágják a torkát, de a mama nem hallgatott rájuk. A mama tudta, mi a nyomor, nagyon is spórolós volt. Rég lejárt szavatosságú (mégis milyen finom! – teljesen más ízű) olasz, már ragacsos rágógumijai feledhetetlenek. Lehet, szánalomból csencselt.

5.

Csingágóban a cigányok is kiszőkülnek! – mondták a csantavériek. A csantavériek főlényesek voltak, mindent mindenkinél job-

ban tudtak. Csingágósinak lenni, szerintük, szegény volt. Itt alakult meg az első kommunista sejt, ez volt a falu legszegényebb része. Itt adtak építési lehetőséget – úgynevezett szíjparcellákon – a kisparasztoknak és a zsel-léreknek. Akiról kiderült, hogy kommunista vagy sztrájkban vett részt, az a nagy parasztgazdától soha többet nem kapott munkát, mesélte apám. Álltak a köpködőn, és ricáztak (szotyiztak), a gyerekeik meg éhen veszttek. Az okosabbjai városba költöztek.

6.

A fater sokat mesélt egy Cigány Géza nevű emberről, aki Csantavér legokosabb diákja volt az „ő idejében”. Meg Aaron Blumm papája. Két osztályt ugrott, a cigány Géza, olyan okos volt. Tanítóképzőt végzett, tanított is, de hírbe hozták egy tanítványával, elüldözték, aztán elzüllött, és nagyon fiatalon meghalt. De nagyon, de nagyon okos volt.

7.

Rigó, kiskamaszkori haverom sokszor gúnyolta őket. Beszélgetett velük, pontosabban beszéltette őket, hogy aztán kiröhöghesse őket. Az *eklest akarsz vagy késsúrást?* aztán afféle köszönésfélének számított nála.

8.

Amikor megnyertem a Néphősök Általános Iskola (ma Hunyadi János) „Ismerjük meg hazánk néphőseit!” című történelmi vetélkedőjét, akkor egy Nemtudommármilyen Éva nevű lány azt mondta, nem érti, egy csingágósi gyerek hogy lehet ilyen okos. Bárki nyerhetett volna, no de pont egy csingágósi! Még jó, hogy nem cigány! „Žikica Jovanović Španac ekkor és itt született, részt vett a spanyol polgárháborúban, a köztársaságiak oldalán, innen a Španac becenév. Bela Crkván ő sütötte el elsőnek a fegyverét 1941. július 7-én, megölt két csendőrt, ezzel kezdetét vette a szerbiai népfelszabadító háború. Ekkor és itt halt meg.” Körülbelül ilyeneket magoltam be akkor még kitűnő memóriámmal.

9.

Klikkereztem (üveggolyóztam) cigányfiúkkal.¹ Mondták, ne tegyem, mert fölkapkodják a klikkereimet, és elfutnak velem. Nagyon jól játszottam, mondhatni verhetetlen voltam. Félttem, játszottam és nyertem. Pénzben játszottunk. Több dinárt nyertem tőlük. (Csak hasonlítás képpen: egy dinár hetven parába került akkoriban egy olyan tasakos rágó, amelyhez egy indián vagy egy cowboy műanyag bábu járt.)

10.

Egyszer a Völcsék-gyerek összeverekedett a cigányokkal. Utána hetekig bujkált előlük. Mert keresték, Áрпи, a szőke cigányfiú vezetésével. Nem engedték, hogy agyba-főbe verjék a Völcsék-gyereket, ökölpárbajt javasoltunk, elfogadták. Az elsővel még csak-csak elboldogult, adott is, kapott is, de egyszer csak beugrott a körbe egy tőle fél fejjel kisebb fiú, hosszú haja szalaggal elkötve, mint az indiánoké, kilökte a társát, és a tévéből ellesett, karatés mozdulatokkal (a *Sandokan* ment akkoriban meg a *Bruce Lee*) az utca végéig kergette a Völcsék-gyereket. Az meg, szegény, csak hátrált, hátrált, várta, hogy segítünk, de nem segíthettünk, hisz' megállapodtunk, különben sem szerettük. Aztán mikor úgy érezte, elég közel van a házukhoz, futásnak eredt. Mi meg, gondolom, szétszéledtünk. Kicsit csodáztuk a cigányfiút.

(A Völcsék-gyerekekhez még annyit, hogy ő volt az első részeg suhanc, akit a földön fetrengve láttam. A vasútparton hentergett és nyöszörgött a fájdalomtól. A lakodalmas menüből kínáltak borral, pálinkával a felnőttek, ő meg gyorsan berúgott. Senki sem segített rajta. Végül valaki szólt az apjának, aki ütve, verve hazavitte. Fölnőtt korában, de nagyon fiatalon akasztotta föl magát.)

¹ Az üveggolyózásról bővebben itt: <http://www.jelenkor.net/archivum/cikk/1212/vers>.

11.

A Dimovics fivérek ötödikes koromban ismertem meg, amikor a csingágósi iskolából a központiba kerültünk. Géza volt az idősebbik és a szorgalmasabb is (mezőgazdasági technikumot végzett). Később a Malom-sarkon dolgozott (rég lebontották) Csingágóban, örölte a parasztnak a kukoricát. Egy gyönyörű, szőke csajjal járt, távolról irigyeltem. Imice, az öccse *lusta vót mint a föld*, seholy sem maradt meg hosszabb ideig, végül, otthagya a tizedik osztályt, az apjának segédkezett otthon, az állatokat etette meg videózott. Régebben sokat ivott. '94 decemberében találkoztam utoljára vele, mondta, teljesen véletlen, hogy kocsmában látom. Tavaly még sűrűbben járt, mert kiegészítő dílerként dolgozott egy haverjának, aki nem győzte a pénzváltást egyedül. Kamaszkorunkban sokat csavarogtunk együtt. Egyszer megmentette az életemet, amikor Kecskeméten egy indián nevű haveromnál bezabáltam valami Parkán nevű gyógyszerből. Elájultam, és habzani kezdett a szám, ha nincs ott, megfulladok. „Péterem! Péterem! – Így hívott. – Térj észhő, bázeg, térj mán észhő!” És észre pofozott, igaz, csöngött a fülem utána. Szóval kilencvennégy decemberében találkoztunk, amikor még gépfegyveres rendőrök cirkáltak Csantavér utcáin, biztosan azért, nehogy föllázdjon a hátszág vagy így kevesebb esélyük legyen a bujdosó katonaszökevényeknek. Meghívtam néhány italra a régi szép idők emlékére. Én már igencsak be voltam baszva, arról faggattam, hogy tényleg tud-e cigányul (mert apámtól azt hallottam, hogy igen), és ez, nem tudom, miért, talán mert magyar iskolába jártak végig, teljesen hihetetlen volt számomra. „És tényleg tudsz cigányul? – Tudok, mondta. – És, bázeg, miért nem mondtad ezt nekem sose. – Hát kérdezted, Péterem?” És én elszégyelltem magam akkor. Értem is, hogy miért. A bátyjával pár évre rá találkoztam egy benzinkútnál. Hol Magyarországra csempészi a benzint, hol Magyarországról. Épített egy víkendházat Kelebián, ott lakik, épp mostanában vált el, mondta. És én váratlanul megint elszégyell-

tem magam, nem tudom, miért, miközben gázt adtam, és Csantavér felé vettem az irányt. Útközben bölcselkedve mentettem magam, mint egy vén szipirtó, aki folyton elhány valamit, és újra meg újra keresgélne kell. Minden szó előítélet, gondoltam még. Később hallottam, hogy meghalt szívrohamban.

